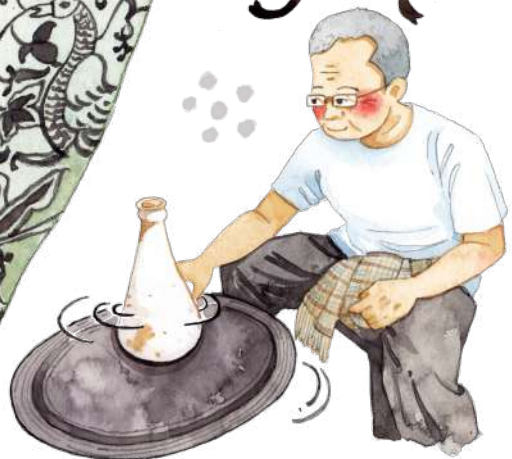

เวียงกาหลง

“ท่องเที่ยวชมชนโบราณ
ไปกับตำนานเครื่องเคลือบเวียงกาหลง”

{ เวียงกาหลง เวียงป่าเป้า เชียงราย }

ที่ปรึกษา

สถาบันนวัตกรรมและถ่ายทอดเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยพะเยา
คณะบริหารธุรกิจและนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

หัวหน้าโครงการถ่ายทอดองค์ความรู้การพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องเคลือบโบราณเวียงกาหลงสู่ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์
ดร.ปิยะพงษ์ สุปัญญา

ควบคุมเนื้อหา

พระครูโมฆิตตสมณคุณ
ดร.ปิยะพงษ์ สุปัญญา

เนื้อหาและภาพประกอบ

จุฑามาศ ประมูลมาก
สมภพ ยี่จ่อหอ

ในตำนานกาลเก่าเล่ากันว่า มีแม่กาเผือกตัวหนึ่งทำรังอยู่บนต้นมะเดื่อที่ริมฝั่งน้ำ นางได้ออกไข่ไว้ในรัง 5 ฟอง วันหนึ่งขณะที่ออกไปหาอาหาร ได้เกิดพายุฟ้าคะนอง ลมฝนได้พัดรังและไข่ของนางตกลงไปในน้ำ แม่กาเมื่อกลับมาที่ต้นมะเดื่อไม่พบรัง และไข่ก็บินตามหาไปทั่วทุกสารทิศ แต่หาอย่างไรก็ไม่พบ นางเกิดความโศกเศร้า เสียใจจนตรอมใจตายไปในที่สุด แต่ด้วยผลบุญกุศลต่าง ๆ ที่เคยทำมา แม่กาเผือก ก็ได้ไปเกิดเป็นพรหมในพรหมโลก

ส่วนไข่ทั้ง 5 ฟองนั้นก็เล่าว่า ได้ถูกน้ำพัดพากระจัดกระจายไปคนละทิศละทาง ไข่ใบแรกแม่ไก่มาพบก็ได้นำไปเลี้ยง ไข่ใบที่สองแม่หมาจิ้งจอกนำไปดูแล ไข่ใบที่สามเป็นแม่เต่าที่เอาไปเลี้ยง ไข่ใบที่สี่แม่โคได้นำไป และไข่ใบที่ห้าแม่ราชสีห์เอาไปดูแล เมื่อฟักออกมาก็กลายเป็นเด็กผู้ชายทั้งหมด เมื่อเติบโตจนเป็นหนุ่มแต่ละคนก็เกิดมีใจอยากจะทำบวชเป็นฤๅษีอยู่ในไพร ด้วยบุญบารมีที่มีต่อกันจึงตกลงตกลงให้ฤๅษีหนุ่มทั้งห้าได้มาพบกัน เมื่อสอบถามเรื่องราวความเป็นมาจึงรู้ว่าทั้งห้าเกิดจากแม่กาเผือกตัวเดียวกัน จึงร่วมกันตั้งจิตอธิษฐานขอพบกับแม่ของตน ด้วยแรงอธิษฐานที่ส่งถึง พรหมองค์นั้นก็เนรมิตรร่างลงมาเป็นแม่กาเผือกต่อหน้าลูกทั้งห้า ก่อนจากกันลูก ๆ ขอให้นางยื่นเท้ามาให้พวกเขากราบไหว้เพื่อรำลึกถึงบุญคุณที่เคยให้กำเนิด แม่กาจึงใช้ฝ้ายพันเป็นเกลียวสามแฉกมีลักษณะคล้ายตีนกาเอาไว้ให้ลูก ๆ ไปใส่ในดวงประทีปไว้จุดบูชาเพื่อรำลึกถึงตน เมื่อแม่กากลับสู่พรหมโลกแล้ว ฤๅษีหนุ่มทั้งห้าก็ได้บำเพ็ญบารมีพร้อมจุดดวงประทีปบูชารำลึกถึงแม่กาเผือกอยู่เสมอ

ทั้งห้าได้บำเพ็ญจนตายและเวียนกลับมาเกิดเพื่อบำเพ็ญบารมีอีกหลายภพชาติ จนสุดท้ายแต่ละคนก็ถึงพร้อมด้วยบุญบารมี จึงได้มาจุติเป็นพระพุทธรูปเจ้าบนโลกมนุษย์กันตามลำดับ

พระพุทธรูปองค์แรก ชื่อพระกฤษณะ เพราะมีแม่บุญธรรมเป็นไก่
พระพุทธรูปองค์ที่สอง ชื่อพระโกนาคมนะ เพราะมีแม่บุญธรรมเป็นหมา
พระพุทธรูปองค์ที่สาม ชื่อพระกัสสปะ เพราะมีแม่บุญธรรมเป็นเต่า
พระพุทธรูปองค์ที่สี่ ชื่อพระโคตมะ เพราะมีแม่บุญธรรมเป็นโค
พระพุทธรูปองค์ที่ห้า ชื่อพระเมตไตรยะ เพราะมีแม่บุญธรรมเป็นราชสีห์

จากตำนานแม่กาเผือกที่เล่าขานต่อกันมา ส่งผลต่อความคิดความเชื่อทางพุทธศาสนาของคนล้านนา มีการตีความตำนานดังกล่าวมาสู่การปฏิบัติบูชาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นดวงประทีป ดวง และเครื่องบูชาอื่น ๆ ที่ยังคงใช้กันมาจนถึงในปัจจุบัน

นี่คือฝั่งเมืองเวียงกาหลง
เวียงโบราณบนยอดดอยค่ะ

เวียงกาหลง

คำว่า “เวียงกาหลง” เป็นชื่อเมืองเก่า ปัจจุบันตั้งอยู่ในบริเวณเขาดอยหลวง ต.เวียงกาหลง อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย อ่านเป็นภาษาล้านนาว่า เวียงกำหลง ที่มาของชื่อเวียงกาหลง

1) เชื่อว่ามาจากชื่อของเมือง “เวียงกาหลง” ที่ปรากฏในวรรณกรรมลิลิตพระลอ และเชื่อกันว่าอยู่ในบริเวณ อ.เวียงป่าเป้า ในปัจจุบัน และเวียงกาหลงคือชื่อเดิมของเวียงป่าเป้า ข้อสันนิษฐานนี้ไม่มีหลักฐานยืนยันชัดเจน

2) มาจากลักษณะของเมืองโบราณที่มีการขุดคูเมืองทำกำแพงและประตูเมืองในลักษณะของการซักปีกกาก่อให้เกิดลักษณะที่เหมือนเขาวงกต ผู้ที่ไม่ชำนาญทางอาจจะหลงทางหาประตูไม่เจอได้ จึงเรียกว่า เวียงกาหลง

ผม...อ้ายขาว กับน้องกาหลง
จะพาทุกคนไปเที่ยว
เวียงกาหลงกันครับ

ไปเที่ยวกับกาหลง
กันค่ะ

ในบริเวณเนินป่าทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของหมู่บ้านทุ่งมาน ต.หัวฝาย ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 500 เมตร มีซากเมืองโบราณ มีกำแพงมูลดินและคูเมืองล้อมรอบ ตัวเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ค่อนข้างยาว มีกำแพงรูปปึกกา 2 ชั้นทั้ง 2 ด้าน ทอดยาวตามแนวเหนือใต้ กว้าง 18 เมตร ลึก 8.80 เมตร มีความยาว 3350 เมตร กำแพงเป็นคันดินที่เกิดจากการขุดคูเมืองมาถมทั้ง 2 ข้าง โดยชั้นในสูงกว่าชั้นนอก ไม่มีการใช้วัสดุอื่นเสริมความแข็งแรงของกำแพง ในเมืองมีพื้นที่ประมาณ 15 ตารางกิโลเมตร ดังนั้น ผู้ที่ไม่ชำนาญเส้นทางจะเดินหลงหาประตูเข้าไม่ได้ อาจจะเพราะเหตุนี้จึงทำให้เรียกว่าเวียงกาหลง

อีกข้อสันนิษฐานหนึ่งนั้น กล่าวว่า เมืองเวียงกาหลงสร้างขึ้นเมื่อราว พ.ศ. 1500-1600 ในช่วงที่พระเจ้าอโนรธา มังช่อ กษัตริย์แห่งราชอาณาจักรพุกาม ได้ยกทัพไปยังกัมพูชาเพื่อทวงถามขอพระบรมสารีริกธาตุ พระไตรปิฎก พระแก้วมรกต ดินจากเมืองกัมพูชา และได้หยุดพักทัพที่บริเวณเมืองโบราณเวียงกาหลงในปัจจุบัน ดินหนึ่งพระเจ้าอโนรธา มังช่อ ได้ทอดพระเนตรเห็นแสงลอยขึ้นจากยอดดอย ซึ่งโหราทำนายว่าเป็นนิมิตหมายที่ดี จึงทรงให้ทหารไปสำรวจพื้นที่ แล้วให้ก่อสร้างพระธาตุขึ้น (ปัจจุบันคือพระธาตุแม่เจดีย์ ตั้งอยู่ที่ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย) ในการสร้างพระธาตุ ต้องอาศัยเวลาอันยาวนาน ดังนั้นพระเจ้าอโนรธา มังช่อ จึงให้สร้างเมืองขึ้นในบริเวณที่หยุดพักทัพ และให้ขุดคูล้อมรอบตัวเมือง สร้างป้อมปราการ เพื่อป้องกันข้าศึกศัตรูและสัตว์ร้ายต่าง ๆ พระองค์ได้ให้ไพร่พลนำดินที่ขุดขึ้นมาปั้นแล้วเผาเป็นก้อนอิฐ เพื่อใช้ก่อเป็นพระธาตุแม่เจดีย์

ในปัจจุบันจากการสำรวจในเมืองและบริเวณโดยรอบ ไม่ปรากฏหลักฐานการอยู่อาศัยและร่องรอยสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ จึงสันนิษฐานว่าวัตถุประสงค์การสร้างเมืองไว้ว่า อาจจะเพื่อเป็นที่ตั้งค่ายทำสงคราม เนื่องจากมีกำแพงและคูเมืองที่ลึกและกว้างมาก ทิศตะวันออกเฉียง เป็นภูเขาสูงชัน ซึ่งยากต่อการโจมตี หรือเพื่อเป็นเมืองสำรองสำหรับการอพยพหนีภัยน้ำท่วมของชุมชนต่าง ๆ ในบริเวณนั้น ในพื้นที่ในกำแพงเมืองอาจจะไม่ได้ใช้อาศัยอยู่จริง ชุมชนน่าจะตั้งบ้านเรือนอยู่ด้านล่างที่ใกล้ลำน้ำสายต่าง ๆ มากกว่า ดังปรากฏร่องรอยของเตาเผาเครื่องปั้นที่อยูริมน้ำลาวจำนวนมาก

อย่างไรก็ตาม การล่มสลายของตัวเมืองเวียงกาหลงจนกลายเป็นเมืองร้างลงไปในั้น ไม่ปรากฏหลักฐานว่ามาจากสาเหตุใดหรือเมื่อใด อาจจะเป็นภัยธรรมชาติ โรคระบาด หรือสาเหตุอื่นใดไม่แน่ชัด คงเหลือแต่ซากเมืองและร่องรอยของซากเตาทำเครื่องถ้วยชามเคลือบกว่า 200 เตาตามริมแม่น้ำลาวซึ่งเป็นที่ตั้งของเมือง ปัจจุบันมีคนกลุ่มใหม่อพยพมาจากจังหวัดใกล้เคียง เช่น อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดลำปาง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดพะเยา เข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนอาศัยอยู่ในตำบลเวียงกาหลง

ในปี พ.ศ. 2467 พระยานครพระราม (สวัสดิ์ มหาภากายี) อดีตสมุหเทศาภิบาล ผู้สำเร็จราชการมณฑลพิษณุโลก และเป็นผู้ที่สนใจเรื่องเกี่ยวกับเครื่องปั้นดินเผา เป็นผู้ได้มาสำรวจเมืองโบราณเวียงกาหลง ได้พบโบราณวัตถุต่าง ๆ เครื่องปั้นเครื่องเคลือบจำนวนมาก เช่น เศษภาชนะดินเผา เศษกระเบื้องดินเผา อิฐ เบี้ยดินเผา ดินเผาไฟ เครื่องมือเหล็ก หินลับมีด เป็นต้น จึงได้ทำการค้นคว้าเพิ่มและรวมตีพิมพ์ในหนังสือ "เครื่องถ้วยไทย" นับเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ชื่อของเวียงกาหลงและเครื่องเคลือบของที่นี่ เริ่มเป็นที่รู้จักกันในวงกว้าง

รายการอ้างอิง:

"ตำนานและเรื่องเล่า เวียงกาหลง" มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ 23 - 29 พฤศจิกายน 2561
พระยานครพระราม (สวัสดิ์ มหาภากายี). เครื่องถ้วยไทย. พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระยานครพระราม (สวัสดิ์ มหาภากายี) ท.จ. ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม เมื่อวันที่ 5 เมษายน พุทธศักราช 2481. พระนคร : โรงพิมพ์กรุงเทพบรรณาการ, 2481. หน้า (18)
สงวน ชาติสุรัตน์. ตำนานเมืองเหนือ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ศรีปัญญา, 2552. หน้า 247-248

เครื่องปั้นดินเผาเครื่องเคลือบล้านนา สู่...เครื่องเคลือบเวียงกาหลง

พื้นที่ล้านนาในอดีตปรากฏแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผา โดยเฉพาะเครื่องเคลือบอยู่หลายแห่ง แม้ว่าผลิตภัณฑ์เครื่องเคลือบล้านนาจะเป็นการผลิตขึ้นเพื่อใช้ภายในชุมชนและกลุ่มบ้านเมืองที่อยู่ใกล้เคียง ไม่ได้ผลิตเพื่อจำหน่ายเป็นสินค้าส่งออกไปยังต่างประเทศเหมือนกับเครื่องสังคโลก สุโขทัย แต่หลักฐานจากแหล่งเตาล้านนาหลายแห่งแสดงให้เห็นว่าเป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาขนาดใหญ่ มีการสืบทอดต่อ ๆ กันมา และผลงานก็มีควมงามงดงามเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

แรกเริ่มนั้น ในเขตล้านนามีการทำเครื่องปั้นดินเผามาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ แต่เป็นเครื่องปั้นดินเผาเนื้อดินธรรมดาที่ผลิตขึ้นเพื่อใช้ในชุมชนท้องถิ่นของตนเท่านั้น ส่วนการทำเครื่องปั้นดินเผาชนิดเนื้อแกร่งแบบเคลือบและไม่เคลือบน่าจะเริ่มมีการผลิตขึ้นเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 19 เชื่อว่าน่าจะจะมีช่างจีนเข้ามาช่วยพัฒนาเทคโนโลยีให้สูงขึ้น อันเนื่องมาจากความสัมพันธ์อันดีระหว่างล้านนากับจีน มีการติดต่อกับอุปราชาจีนที่เมืองหยุนหนานอย่างใกล้ชิด เป็นไปได้ว่าช่างทำเครื่องปั้นดินเผาของล้านนาคงได้รับการถ่ายทอดความรู้จากจีน เพราะที่มณฑลหยุนหนานในช่วงเวลานั้นมีแหล่งเตาเผาซึ่งผลิตเครื่องถ้วยตกแต่งลายปลาคู่แบบเดียวกับเครื่องถ้วยเตาสันกำแพง รวมถึงเทคนิควิธีการการเคลือบการตกแต่งบางอย่างของแหล่งเตาที่ศรีสัชชาลัย สุโขทัย นับว่าคล้ายคลึงกันกับสินค้าจากจีน จึงเชื่อว่ามีอิทธิพลที่ส่งถึงกัน ดังนั้น (เมื่อพิจารณาจากเทคนิคและการตกแต่งลวดลาย) เครื่องเคลือบล้านนาจึงไม่ควรเก่าไปกว่าพุทธศตวรรษที่ 19

ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20 เป็นช่วงเวลาที่ล้านนามีความเจริญมั่นคง การผลิตเครื่องปั้นดินเผามีมากขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการภายในและผลิตเพื่อเป็นสินค้าไปจำหน่ายยังบ้านเมืองต่างๆ หลายแห่ง โดยมีแหล่งเตากระจายไปตามเมืองต่างๆ มีแหล่งผลิตที่สำคัญคือ เตาสันกำแพง จ.เชียงใหม่ เตาวีญกาหลง เตามืองพาน จ.เชียงราย

การเติบโตและการแพร่หลายของแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาเคลือบในเขตล้านนานั้น มีที่มาจาก

- การค้าภายในภูมิภาค เครื่องเคลือบเป็นสินค้าส่งไปแลกเปลี่ยนทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น เกลือ เมียง ผ้า เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำจากเหล็ก เป็นต้น โดยมีการทำการค้ากับพ่อค้าหลายกลุ่มด้วยกัน เช่น พ่อค้าไทใหญ่ พ่อค้าฮ่อ พ่อค้าจากพม่า มอญ อูยญา เป็นต้น

- เครื่องเคลือบจากเตาเวียงกาหลงรวมทั้งจากแหล่งเตาอื่นๆใช้ในการประกอบพิธีกรรม และใช้ในชีวิตประจำวัน จากหลักฐานทางโบราณคดีในการศึกษาแหล่งฝังศพต่าง ๆ พบว่า มีการนำเอาเครื่องเคลือบฝังลงไปพร้อมผู้ตายด้วย เป็นส่วนหนึ่งของการประกอบพิธีกรรม นอกจากนี้ยังมีการพบเครื่องเคลือบเวียงกาหลงในชั้นดินที่มีกิจกรรมการอยู่อาศัยของมนุษย์ เช่น เวียงพระธาตุลำปางหลวง เมืองโบราณเชียงแสน เป็นต้น

ประวัติการค้นพบ : เครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลงและแหล่งเตาเวียงกาหลงเริ่มเป็นที่รู้จักใน พ.ศ. 2467 จากการสำรวจของพระยานครพระราม (สวัสดิ์ มหาภายี) ทำให้เครื่องเคลือบเวียงกาหลงเริ่มเป็นที่รู้จัก และเป็นที่ต้องการในวงการค้า นักสะสมเครื่องถ้วยโบราณ และเริ่มมีการขุดค้นหาโบราณวัตถุในพื้นที่ตามซากเตาเผาโบราณริมน้ำลาว เครื่องเคลือบชิ้นที่สมบูรณ์หลายต่อหลายชิ้นถูกขุดนำออกไปจากพื้นที่เพื่อจำหน่าย จนทำให้คนในชุมชนเริ่มตระหนักว่าการขุดค้นหาโบราณวัตถุไปขาย ทำให้เตาและเครื่องเคลือบเวียงกาหลง ถูกทำลายไปเป็นจำนวนมาก และเริ่มเห็นถึงคุณค่าของงานเหล่านี้ จนนำมาสู่การรื้อฟื้นภูมิปัญญา และการผลิตเครื่องถ้วยเครื่องเคลือบโดยกลุ่มช่างฝีมือยุคใหม่

แหล่งเตาเวียงกาหลงได้รับการสำรวจอย่างเป็นวิชาการตั้งแต่ปี พ.ศ.2522 กรมศิลปากรได้ทำการสำรวจและขุดค้นแหล่งเตาเวียงกาหลง หลังจากนั้นเป็นต้นมาได้มีนักวิชาการทั้งจากหน่วยงานต่างๆ และนักวิชาการอิสระเข้ามาศึกษาในพื้นที่โดยตลอด

แหล่งเตาเวียงกาหลง หรือ แหล่งเตาเวียงกาหลง-วังเหนือ เป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาในสมัยพุทธศตวรรษที่ 21-24 ประกอบด้วยกลุ่มเตากระจายตัวอยู่ในหุบเขาและบริเวณลำน้ำสายต่างๆ ทั้งฝั่งตะวันตกและตะวันออกของเมืองโบราณเวียงกาหลง ตั้งแต่บ้านมะเค็ด บ้านทุ่งม่าน (บ้านซัวหวยเดิม) ต.เวียงกาหลง อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย ต่อเนื่องไปจนถึงบ้านไผ่เหนือ ต.แม่พริก อ.วังเหนือ จ.ลำปาง

ลักษณะเตาเป็นเตาทรงประทุนในกลุ่มเตาล้านนา ชนิดห้องเดียว ระบายความร้อนผ่านแนวอน โครงสร้างของเตามี 2 ลักษณะ คือเตาที่ก่อด้วยดินก่อ (clay - constructed kiln) และเตาที่สร้างจากดินก้อน (earth block constructed kiln) เตาเหล่านี้มีการเคลือบผนังเตาด้วยน้ำยาเคลือบเพื่อให้ผนังเคลือบยึดประสานกัน ทำให้เตาเผามีความแข็งแรง คงทน ไม่พังง่าย

ตัวอย่าง **เตาทุ่งม่าน บ้านพ้อทา** ที่ยังมีหลักฐานอยู่ในปัจจุบัน อยู่ในบริเวณบ้านของพ่ออุ๊ยทา ถาดอยู่ บ้านทุ่งม่าน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของแม่น้ำลาว เป็นเตาระบายความร้อนแนวอน (ระบายความร้อนผ่านเฉียงขึ้น) โครงสร้างเตาสร้างขึ้นจากดินก่อ ตัวเตามีความยาว 3.50 เมตร ช่องใส่เชื้อเพลิงยาว 1.16 เมตร ผนังกันไฟกว้าง 1.76 เมตร ปล่องระบายความร้อนกว้าง 0.60 เมตร ขุดสำรวจเมื่อปี พ.ศ.2552

กรรมวิธีผลิตที่นำไปสู่ความพิเศษ ของเครื่องเคลือบเวียงกาหลง

ความพิเศษของเครื่องเคลือบเวียงกาหลง
ปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่ง คือ ดิน

แหล่งเตาเวียงกาหลงตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เหมาะสม
ต่อการผลิต มีแหล่งดินและน้ำที่อุดมสมบูรณ์
แหล่งดินในอดีตมีบริเวณพื้นที่ตั้งแต่บ้านดงป่าล้าน
ต.เวียงกาหลง อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย ไปจนถึง
บ้านไผ่เหนือ ต.แม่พริก อ.วังเหนือ จ.เชียงราย
เป็นพื้นที่ซึ่งมีแหล่งดินที่มีคุณลักษณะเหมาะสม
ในการผลิตเครื่องเคลือบดินเผา มีคุณภาพคล้าย
ดินเกาหลี มีความเหนียวและยืดหยุ่นสูง เป็นดิน
สีเทาขาวอูฐริมตลิ่งลำน้ำ และแหล่งน้ำก็เป็น
สิ่งจำเป็นมากต่อการผลิตเครื่องปั้นดินเผา
จะเห็นได้ว่า แหล่งเตาของเวียงกาหลงจะตั้งอยู่
บริเวณเนินดินหรือเชิงเขาใกล้ลำน้ำ

1) การเตรียมดิน :

ดินที่ใช้ทำเครื่องปั้นเครื่องเคลือบเวียงกาหลง
ในปัจจุบันมีการใช้ดินดำที่อยู่ในพื้นที่ บางท่าน
กล่าวว่าดินเหล่านี้เป็นดินจากภูเขาไฟ
นอกจากใช้ดินดำแล้ว ช่างยุคใหม่ก็ใช้
ดินขาวผสมในสัดส่วนที่ได้
คำนวณเอาไว้แล้ว

2) ปั้น : เมื่อเตรียมดิน
ได้ที่แล้ว ก็นำมาปั้น
เมื่อก่อนจะขึ้นรูปด้วย
แป้นหมุน หรือคนที่นี่
เรียกว่า “ปั้นจ้ำด” ที่ละชิ้น
(แต่ปัจจุบันเมื่อต้องผลิต
จำนวนมาก ๆ ก็มีการใช้
แบบหล่อหรือโมลด์)
แล้วนำชิ้นงานไปตากให้แห้ง

3) เผาดิบ : นำชิ้นงาน
ที่พร้อมเผา เข้าเตาเผา
ด้วยอุณหภูมิประมาณ
700-850 องศาเซลเซียส
7-12 ชั่วโมง ตามขนาด
ของชิ้นงาน

4) เขียนลาย :

สีที่นำมาใช้เขียนลาย ตั้งแต่เมื่อนั้นใช้
แร่ธาตุต่างๆ และดินแดงเป็นวัตถุดิบหลัก
ผสมกับวัตถุดิบอื่น ๆ ตามสูตร
สีที่ได้หลังเผาจะอ่อนเข้มก็อยู่ที่สูตร
และความหนาในการวาดลาย
ส่วนช่างปัจจุบันหากต้องการให้สีเข้ม
และลวดลายชัดเจนก็ใช้สีโคบอลต์
(Cobalt) ในการวาดลาย

5) ชุบน้ำเคลือบ : นำชิ้นงานที่วาดลายแล้วมาชุบน้ำเคลือบ
 เวียงกาหลง หรือคนที่เรียก “น้ำกาด” สูตรน้ำเคลือบที่นี้
 ว่ากันว่าใช้ดินหนานา ผสมน้ำต่างจากการเผาไม้ในท้องถิ่น
 ที่เป็นสูตรลับเฉพาะ รวมถึงผสมดินปั้นและดินขาวลงไปบางส่วน

6) เผาเคลือบ : นำชิ้นงานเข้าเตาเผา เผาที่อุณหภูมิ
 1250 องศาเซลเซียส ใช้เวลาเผา 10-12 ชั่วโมง
 หากอยากได้เครื่องเคลือบออกมามีสีขาวนวลอมเหลือง
 ใช้วิธีเผาแบบ Oxidation ส่วนการเผาแบบ Reduction
 จะทำให้เครื่องเคลือบออกมามีสีเขียว

ในการเผา จะใช้ “กี้” เป็นอุปกรณ์ดินเผาทรงกระบอก ภายในกลวง ส่วนโคนและส่วนบน
 ผายออกเพื่อใช้ตั้งบนพื้นเตาและวางผลิตภัณฑ์เวลาเผา มีขนาดและรูปทรงหลากหลายเพื่อให้
 เหมาะสมกับชิ้นงาน นอกจากนี้เตาเวียงกาหลงบางแห่ง มีการใช้ “กล่องดิน” หรือ “จ้อ”
 (saggar) เป็นภาชนะดินเผาทรงคล้ายกระถาง ก้นแบนเรียบ เนื้อแกร่ง หนา ทนไฟ จะะรู
 ด้านข้างสองข้าง ทำหน้าที่บรรจุเครื่องถ้วยตั้งเรียงในเตาเผา ป้องกันชิ้นงานไม่ให้เกิดความ
 เสียหายขณะเผา และเป็นอุปกรณ์ที่ควบคุมอุณหภูมิในการเผาเครื่องปั้น ทำให้ได้ชิ้นงานที่มี
 คุณภาพดี ไม่เสียหายมาก ซึ่งเทคนิคนี้ยังปรากฏในแหล่งเตาบ่อสวก จ.น่าน แต่ไม่ปรากฏ
 ในแหล่งเตาลูโซทัย ศรีสะเกษ

รูปแบบเครื่องเคลือบเวียงกาหลง

รูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาที่ผลิตได้จากแหล่งเตาเวียงกาหลงมีอยู่หลายรูปแบบ ได้แก่ งาน ชาม โถ กระปุก ขวดปากบาน ขวดทรงน้ำเต้า ตุ๊กตารูปสัตว์ ฯลฯ แต่ก็สามารถจัดแบ่งตามรูปทรงได้ดังนี้

1) งาน : งานเวียงกาหลงมีความแตกต่างกันที่ปาก คือ แบบที่ปากเรียบตั้งขึ้น แบบที่ปากหักงอออก (ผายออก) แบบด้านนอกเรียบ และ แบบปากหักงอออกด้านนอกเป็นรูปคลื่น

2) ชาม : มีสามแบบตามความแตกต่างของชิ้นงาน ได้แก่ แบบทรงระฆัง ตัวภาชนะจากส่วนฐานจะโค้งขึ้นจนถึงส่วนปาก ซึ่งจะผายออกเล็กน้อยและมีวงกลม แบบทรงกรวย มีความเฉียงค่อนข้างมาก และ แบบที่มีเชิงสูง

3) โห : มีสามรูปแบบ คือ แบบที่ปากสั้นมีวงกลมอยู่เหนือส่วนปากภาชนะ แบบที่ปากผายออก และปากตั้งตรง

4) กระปุก : เป็นภาชนะขนาดเล็ก สูงตั้งแต่ 3.5-10 ซม. รูปร่างทรงกลมหรือกลมรี มีความแตกต่างบริเวณคอและปาก รวมถึงฝาปิด

5) ขวดและแจกัน : เป็นภาชนะทรงสูง มีเชิง บริเวณปากผายบานออก (ขวดปากบาน) ขวดทรงน้ำเต้า และแบบที่ก้นภาชนะแบนเรียบ ลำตัวกลมป่อง ส่วนฐานสอบเข้าจนมีขนาดใกล้เคียงกับคอ มีทั้งแบบคอสั้นติดกับปาก และแบบที่ปากผายออกมีขนาดใหญ่เท่า ๆ กับโห

6) อื่นๆ : ได้แก่ ตุ๊กตารูปสัตว์ พระพุทธรูปดินเผา และตัวหมากruk

รูปแบบการเคลือบที่พบบ่อยมากในเวียงกาหลง คือ เครื่องเคลือบประเภทเขียนลาย
ใต้เคลือบสีด้านบนพื้นขาว ก็จะมีภาชนะอย่างชาม ชามทรงสูง จานปากกว้าง แจกัน
นอกจากนี้ก็จะมียางประเภทเคลือบใสไม่มีสี จะมีภาชนะทรงขวด น้ำเต้า แจกัน
กระปุกขนาดเล็ก โดยส่วนมากงานประเภทเคลือบใส เนื้อดินจะละเอียด ภาชนะมี
ความบางมาก ขณะที่ภาชนะอย่างจานและชามขนาดใหญ่ รวมถึงไห เนื้อดินจะหยาบ
หนาและหนัก น้ำเคลือบจะหนา มักใช้เป็นเคลือบสีเขียวและเคลือบสีน้ำตาล

สามารถไปชมเครื่องเคลือบเวียงกาหลงในรูปแบบต่าง ๆ อย่างมากมาย
หลายรูปแบบ ได้ที่ “พิพิธภัณฑ์เมืองโบราณเวียงกาหลง” นะครับ

ลักษณะ ลวดลาย เครื่องเคลือบ เวียงกาหลง

จากการศึกษาของสล่าเขียนลาย
ในท้องถิ่นกลุ่มหนึ่งที่ได้รับรวบรวม
ลวดลายเวียงกาหลงจากหนังสือ
จากชิ้นงานที่หลงเหลืออยู่ และจาก
เศษชิ้นส่วนโบราณวัตถุที่ขุดค้น พบว่า
ลายบนเครื่องเคลือบเวียงกาหลงมีมาก
ถึงกว่า 174 ลาย แต่สามารถจำแนก
ลวดลายต่าง ๆ ออกเป็น 4 กลุ่มลาย
คือ 1) กลุ่มลายด้านบน 2) กลุ่มลาย
เนื้อหอรอง 3) กลุ่มลายเนื้อหาลัก
และ 4) กลุ่มลายด้านล่าง

1) กลุ่มลายด้านบน : กลุ่มลายพวกนี้ ส่วนมากมักจะเขียนอยู่ช่วงปากและคอของไห แจกัน หรือขอบปากของจาน ถ้วย เช่น ลายก้านขด ลายซุ้มเจดีย์ ลายเปลวไฟ เป็นต้น

2) กลุ่มลายเนื้อหารอง : ลวดลายกลุ่มนี้ มักจะถูกเขียนอยู่บนช่วงไหล่ของไหและแจกัน หรือ ขอบข้างด้านในจาน เช่น ลายดอก แบบต่าง ๆ ลายเครือเถา ลายสัตว์ตัวเล็ก ๆ

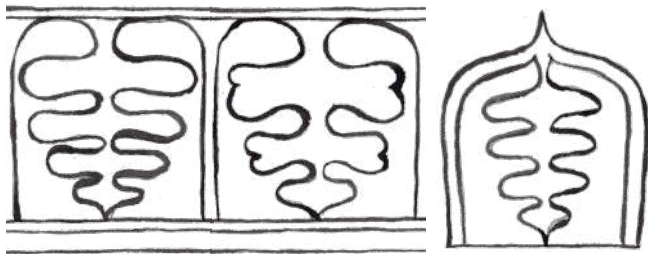

3) กลุ่มลายเนื้อหาหลัก : กลุ่มลายกลุ่มนี้ จะเป็นจุดเด่นของชิ้นงาน ส่วนมากจะถูกเขียนให้อยู่ตรงส่วนกลางของไห แจกัน หรือตรงกลางด้านในของจานและถ้วย เช่น ลายสัตว์ต่าง ๆ ล้อมรอบด้วยเครือเถาและดอกไม้แบบต่าง ๆ

4) กลุ่มลายด้านล่าง : กลุ่มลายพวกนี้ มักจะนำมาเขียนในส่วนล่างของไห แจกัน หรือด้านหลังของถ้วยและจาน เช่น ลายเล็บข้างแบบต่าง ๆ ฯลฯ

ลายเยอะ
มาก ๆ
เลยคะ

บางตำราก็จะแบ่งกลุ่มลายออกเป็น 1. ลายเดี่ยว
1) ลายพรรณพฤกษา 2) ลายรูปเทพ คน และสัตว์
3) ลายนามธรรม และ 2. ลายผสม (เป็นกลุ่มของ
ลวดลายที่ประกอบขึ้นมาจากลายเดี่ยวหลาย ๆ ลาย
เช่น ลายสระบัว ลายภูมิจักรวาล หรือลายมงคลจักรวาล)

ลายหงส์คาบใบพริก

ลายกอบัว สระบัว ก้านขด

ลายแม่กา

ลายใบพริก

ลายดอกกาหลง

ลายปลาคู่
กอสำหรั้ย

ลายปลา
คาบใบพริก

ลายม้า

ลายเทพ เทวดา

ลายนกจับงู

ลายกิเลน

ลายกิเลน

อายุเวลา ของแหล่งเตาเวียงกาหลง และแหล่งเตาอื่น ๆ ในภาคเหนือ

จากการสำรวจแหล่งเตาและโบราณวัตถุต่าง ๆ ที่พบ
และมีการทดสอบเพื่อกำหนดอายุเวลาด้วยวิธีเรืองแสงความร้อน
(Thermoluminescence) พบว่าเตาถูกใช้งานในช่วงพุทธศตวรรษ
ที่ 21-22 (พ.ศ.2001-2109) และมีการใช้งานต่อเนื่องมาถึง
ช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 24 ช่วงเวลาดังกล่าว
จัดเป็นยุคทองของเครื่องเคลือบล้านนา
แหล่งผลิตที่สำคัญในช่วงเวลานี้ ประกอบด้วย
กลุ่มเตาสันกำแพง จ.เชียงใหม่ เตามืองพาน จ.เชียงราย
รวมถึงกลุ่มเตาขนาดย่อม เช่น เตาที่ อ.วังเหนือ จ.ลำปาง
เตาที่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ เตาที่เมืองเทิง และเตาบ้านดอน
ในเขต อ.เทิง จ.เชียงราย เตาเวียงบัว จ.พะเยา
เตาห้วยน้ำหยวก จ.แม่ฮ่องสอน
เตาในเขต จ.น่าน
 เป็นต้น

การล่มสลาย ของอุตสาหกรรม เครื่องปั้นเครื่องเคลือบ เวียงกาหลง

จากการขุดค้นทางโบราณคดี พบว่า
แหล่งเตาต่าง ๆ ถูกละทิ้งจากผู้ผลิตโดยกะทันหัน
เนื่องจากพบเครื่องปั้นจำนวนมากอยู่ลึกลงไปในดิน
1.5 เมตร โดยยังไม่ได้ถูกเผาครั้งที่สอง
แม้ว่าจะมีสภาพสมบูรณ์ดี

จึงสันนิษฐานว่าอาจจะมีเหตุการณ์บางอย่าง
ทำให้เกิดการละทิ้งถิ่นฐานอย่างเร่งด่วน
ทั้งนี้ อาจจะเป็นภัยพิบัติ ภัยธรรมชาติ
หรือโรคระบาดก็เป็นได้ ดังที่เคยเกิดขึ้น
และปรากฏในหลักฐานเก่าของหลายพื้นที่
เช่น เวียงหนองหล่ม (เวียงโยนกขนาดพันธุ์)
จ.เชียงราย จึงทำให้เมืองถูกทิ้งร้าง
และภูมิปัญญาในการทำ
เครื่องเคลือบในพื้นที่
ขาดหายไปเป็นเวลานาน

รายการอ้างอิง

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (บรรณาธิการ). สังคโลก - สุโขทัย
- อโยธยาและเอเชีย. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำรา
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2545

นิตดา หงส์วิวัฒน์ (บรรณาธิการ). เครื่องปั้นดินเผา.
กรุงเทพฯ : คติ, 2554

พระยานครพระราม (สวัสดิ์ มหากายี). เครื่องถ้วยไทย.
พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระยานครพระราม
(สวัสดิ์ มหากายี) ท.จ. ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม
เมื่อวันที่ 5 เมษายน พุทธศักราช 2481. พระนคร :
โรงพิมพ์กรุงเทพบรรณาการ, 2481

เพ็ญรุ่ง สุริยกานต์. การจัดการทรัพยากรทางโบราณคดี
ของชุมชนทุ่งม่าน ตำบลเวียงกาหลง อ.เวียงป่าเป้า
จ.เชียงราย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
วิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2553

สงวน โชติสุรัตน์. ตำนานเมืองเหนือ. พิมพ์ครั้งที่4.
กรุงเทพฯ : ศรีปัญญา, 2552

สร้อยดี อ่องสกุล. ประวัติศาสตร์ล้านนา. พิมพ์ครั้งที่3.
กรุงเทพฯ : อมรินทร์, 2544

สุจิตต์ วงษ์เทศ (บรรณาธิการ). เครื่องปั้นดินเผาและ
เครื่องเคลือบ กับพัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมของ
สยาม. กรุงเทพฯ : มติชน, 2550

อุรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และ เดวิด เค. วัลย์อาจ. ตำนาน
พื้นเมืองเชียงใหม่. พิมพ์ครั้งที่2. เชียงใหม่ : ซิลค์เวอร์มบุคส์,
2547

“...เมื่อก่อนชาวบ้านไปขุดเจอแจกันทรงหยดน้ำลูกเล็ก ๆ
พ่อแม่ก็บอกว่าอย่าเอาขึ้นบ้านนะ มันเป็นของโบราณ
มันมีเจ้าของ แต่พอปี พ.ศ.2525 ชาวบ้านไปขุดเจอ
แจกันรูปหยดน้ำลูกขนาดนี้ มีคนมาขอซื้อ ก็ต่อรองกันไปมา
จบที่ราคา 14,000 บาท เมื่อก่อนเงินขนาดนี้ก็เยอะมาก
หลังจากนั้นชาวบ้านก็ไม่กล้าขุดฝึ ก็เลยขุดกันไปทั่ว
เพื่อหาของเก่ามาขาย และก็พบอะไรอีกมากมาย
เกี่ยวกับเครื่องเคลือบเวียงกาหลง
ผมก็เลยสนใจว่ามันคืออะไรกันแน่...”

พ่อทัน ธิจิตตัง ซึ่งเป็นคนเวียงกาหลงแต่กำเนิด
เล่าให้ฟังถึงที่มาว่าทำไมจึงสนใจเรื่องเครื่องเคลือบเวียงกาหลง

การรื้อฟื้นและการสืบสาน พ่อทัน ธิจิตตัง

จริง ๆ แล้วพ่อท่านได้เห็นปรากฏการณ์การขุดเจอเครื่องเคลือบโบราณนี้ตั้งแต่อายุราว 10 ปีกว่า ๆ แต่ก็เริ่มสนใจเรื่องเครื่องปั้นเครื่องเคลือบแบบที่จะทำเป็นอาชีพ ก็เมื่ออายุ 20 ปีต้น ๆ ไปแล้ว

ก่อนที่จะมาศึกษากระบวนการผลิต พ่อท่านได้ศึกษาเรื่องรูปแบบและลักษณะลายของเครื่องเคลือบเวียงกาหลง จนจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มลายในแนวทางของพ่อท่าน ดังนี้

1) กลุ่มลายสัตว์มงคลตามความเชื่อ โดยมีมงคล 4 ประการ ดีความดังนี้

- ไชค: ทพยสิน ปลาตะเพียนคู่
- อานาจ: สิงห์ กิเลน มังกร
- วาสนาบารมี: หงส์ นกยูง ไก่ฟ้า
- อายุวัฒนะ: เต่า

2) กลุ่มลายพฤกษามงคล

3) กลุ่มลายตำนานท้องถิ่น คือ ลายดอกกาหลง

หลังจากนั้นจึงหันมาเรียนรู้การปั้น การเขียนลายด้วยตัวเองโดยไม่มีใครมาสอน แต่ใช้เศษเครื่องเคลือบโบราณทั้งหลายเป็นครูเป็นต้นแบบ พยายามทำตามและลองปั้นให้เหมือนที่สุด เขียนลายให้เหมือนที่สุด ค้นหาค้นคว้าว่าเขาใช้ดินแบบไหน จนได้พบสูตรดินแต่ที่ยากสุดคือสูตรน้ำเคลือบและสูตรน้ำสีที่ใช้ในการเขียนลาย การใช้ไฟ ก็ทดลองและค้นหาเรื่อย ๆ จนค้นพบทุกอย่าง โดยวัตถุดิบทุกอย่างนั้นเป็นของที่มีอยู่ในท้องถิ่นทั้งสิ้น รวมถึงการสังเกตความเป็นไปทางธรรมชาติ จนค้นพบความลับของคนโบราณ พ่อท่านกล้ายืนยันเลยว่าสูตรที่ค้นพบ คือสูตรเดียวกันกับที่ใช้เมื่อโบราณ เพราะผลลัพธ์จากที่ทดลองทำออกมาเหมือนกันกับของเก่าทุกประการ

เมื่อได้ค้นพบสูตรเครื่องปั้นเครื่องเคลือบเวียงกาหลงทุกประการแล้ว พ่อท่านก็ได้ทำการผลิตเครื่องเคลือบเวียงกาหลงออกมาเพื่อสืบสานภูมิปัญญาของคนโบราณในงานหัตถกรรมประเภทนี้ได้กลับมามีลมหายใจในชุมชนอีกครั้ง รวมถึงยังได้ออกแบบลาย สร้างสรรค์ชิ้นงาน จากการตีความตามหลักความเชื่อทางศาสนา โดยใช้หลักการทางธรรมะ ธรรมชาติและความเชื่อท้องถิ่นเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงาน

พ่อท่านทำงานสืบสานศิลปวิทยาการแขนงนี้ มีผลงานเป็นที่ประจักษ์มากมาย โดยเฉพาะงานแบบคลาสสิกที่อิงความงามตามชิ้นงานโบราณ พ่อท่านยังได้ทำการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้ที่สนใจอีกมากมาย สร้างเศรษฐกิจ สร้างช่างฝีมือเพิ่มขึ้นในชุมชน จนได้รับการยกย่องเชิดชูให้เป็น ครูช่างศิลปหัตถกรรม พ.ศ. 2557 จากสถาบันส่งเสริมศิลปหัตถกรรมไทย (องค์การมหาชน) (ในยุคนั้นคือศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ) รวมถึงได้มีการส่งต่อองค์ความรู้เรื่องนี้ให้กับทายาท คือ คุณนฤมล อิจิตตัง จนได้เป็นทายาทช่างศิลปหัตถกรรม ในปี 2565 พ่อท่านได้ใช้พื้นที่บริเวณบ้านเป็นสตูดิโอในการสร้างสรรค์งาน มีแกลเลอรีและหน้าร้านให้ผู้ที่สนใจได้เข้ามาเยี่ยมชมและซื้อสินค้า รวมถึงคนที่อยากเข้ามาเรียนรู้มาทำเวิร์คช็อป ก็สามารถติดต่อล่วงหน้าได้ที่ Facebook Fanpage : “เครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง” หรือ ทางโทรศัพท์ เบอร์โทร. 0932496600 เพื่อนัดหมายได้นะครับ

วัดแม่हां

กับการสืบสาน เครื่องปั้นเครื่องเคลือบ เวียงกาหลง

พระครูโฆษิตสมณคุณ เจ้าอาวาสวัดแม่हां เป็นคนเวียงกาหลงโดยกำเนิด ได้เห็นพลวัตของงานเครื่องปั้นเครื่องเคลือบของที่นี่มาโดยตลอด แม้ภารกิจหลักจะดูแลเรื่องการศึกษาของคณะสงฆ์ แต่ก็เห็นว่าศิลปะงานเครื่องปั้นเครื่องเคลือบอันเป็นมรดกที่ฝังอยู่ภายใต้ผืนดินของชุมชน จะเป็นอีกเครื่องมือหนึ่งที่ใช้ในการจัดการศึกษาให้กับเหล่าสามเณรและเยาวชนในพื้นที่ รวมถึงยังใช้ในการพัฒนาคคนในชุมชนให้มีทักษะอาชีพ จึงได้เริ่มต้นเรียนรู้ พัฒนาทั้งกระบวนการทำเครื่องปั้นเครื่องเคลือบและพัฒนาเป็นหลักสูตร โดยใช้วัดเป็นแกนกลางของเรื่องนี้ มีช่างฝีมือในท้องถิ่นที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านนี้โดยเฉพาะ อย่างสลาเอ็ด อวิชชัย ไชยวงค์ มาช่วยกันขับเคลื่อน จนเกิดเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนให้กับสามเณรในรายวิชาช่างสิบหมู่ โรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา (พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา) และเกิดการพัฒนาลงสู่ชุมชน

ว่ากันว่า “วัด” คือสถานที่หนึ่งซึ่งมักจะเป็นแหล่งรวมศิลปวิทยาการต่าง ๆ ของท้องถิ่นของชุมชนท้องถิ่นเอาไว้ แม้ว่าการเครื่องปั้นเครื่องเคลือบของเวียงกาหลงจะไม่ได้เริ่มต้นที่วัด แต่ปัจจุบันนี้ “วัดแม่हां” ก็เป็นอีกหนึ่งในไม่กี่ที่ ที่ยังคงดำเนินกิจกรรมเครื่องปั้นเครื่องเคลือบ พยายามสืบสาน สร้างสรรค์ และต่อยอดให้งานเหล่านี้ยังมีลมหายใจอยู่ในชุมชน

ผางประทีปปลายแมงกาของวัดแม่हां
เอกลักษณ์ของเวียงกาหลงแบบสุด ๆ

มีสติ
มีสมาธิด้วยนะ
ตอนเขียนลาย
นะเนอ

ครับผม
พระอาจารย์

มาเรียนเขียนลาย
สไตลเวียงกาหลง
กับสล่าเอ็ด
กันนะครับ

ที่วางฟองน้ำล้างจาน
แบบใหม่แบบสับ
แบบฉบับวัดแม่हां

อยากได้แก้วน้ำ
ที่คว่ำแล้ว
คราบน้ำไม่ติด
ปากแก้ว
กันใช้ใหม่ล่ะ?

ท่านพระครูได้ทำงานเรื่องเครื่องปั้น
เครื่องเคลือบมาร่วมสิบปี นอกจาก
รวบรวมองค์ความรู้เครื่องปั้นเครื่อง-
เคลือบแบบเก่าแบบโบราณแล้ว ท่านยัง
พยายามต่อยอดให้งานของที่นี่มีความ
ร่วมสมัย มีรูปแบบและลวดลายใหม่ ๆ
เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคที่กว้างขวาง
มากขึ้น รวมถึงได้พยายามออกแบบ
ชิ้นงานให้มีความสนุกสนานตอบโจทย์
การใช้งานของคนยุคใหม่ แต่ก็ยังอยู่
ในช่วงทดลองกันอยู่ ต้องการแนวร่วม
มาช่วยกันสร้างสรรค์อยู่นะ

นอกจากการนำสินค้าไปออกงานนำเสนอตามที่ต่าง ๆ
ที่วัดแม่हां ซึ่งเป็นที่ทำการของ “วิสาหกิจชุมชน
เครื่องปั้นเครื่องเคลือบเวียงกาหลง” ก็ยังมีแหล่ง
เรียนรู้เรื่องเครื่องปั้นเครื่องเคลือบ เพื่อให้ผู้ที่สนใจ
ได้มาเรียนรู้ มาทำเวิร์คช็อปตามความสนใจ เพียง
ติดต่อมาล่วงหน้า (โทร.0899972792) ที่วัดแม่हां
ยังมีโชว์รูมแสดงสินค้าเพื่อให้ผู้ที่สนใจได้เข้ามาเลือกซื้อ
ไปเป็นของฝากของที่ระลึก และหากมีความต้องการ
จำนวนมาก ก็สามารถสั่งทำตามที่ต้องการได้
รายได้ส่วนหนึ่งจากการจำหน่ายสินค้ายังได้ช่วยบารุง
การศึกษาของสามเณรนักเรียนโรงเรียนวัดหนองบัว
พิทยา (พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา)

การขับเคลื่อนงานเครื่องปั้น
เครื่องเคลือบเวียงกาหลง
ของทางคณะทำงานวิสาหกิจ
ชุมชนฯ ร่วมกับวัดแม่हांนั้น
นอกจากจะได้ช่วยสืบสาน
ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นแล้ว
ยังได้ส่งเสริมพัฒนาให้ผู้คน
ได้มีความรู้และทักษะเพื่อเติบโต
เป็นกำลังของชุมชนและสังคม
ต่อไปอีกด้วย

ทริปท่องเที่ยวเรียนรู้ วิถีเครื่องเคลือบเวียงกาหลง

1) ทำความรู้จักเวียงกาหลง เริ่มต้นที่พิพิธภัณฑ์ เมืองโบราณเวียงกาหลง

ทั้งข้อมูลเวียงเก่าเมืองโบราณและข้อมูลเกี่ยวกับ
เครื่องปั้นเครื่องเคลือบ ฉายภาพรวมความเป็น
เวียงกาหลง เริ่มตรงนี้ ครบจบที่นี้ได้เลย

2) เดินเที่ยวสำรวจ พื้นที่เมืองโบราณ

ดูแบบจำลองในพิพิธภัณฑ์แล้ว ก็เดินออกมา
ไม่ก็ก้าวเพื่อดูคูเมืองของจริง แล้วลองจินตนาการ
จากภาพที่เห็นและข้อมูล ว่าคนโบราณ
คิดอะไรอยู่กันแน่!!!

3) ชมเตาเผาโบราณ ที่มีอยู่ในชุมชน

มันช่างตื่นตาตื่นใจมากที่ยังเห็นเตาเผาโบราณ
ยังคงถูกดูแลรักษาไว้ในชุมชน บางที่ก็อาจยังเห็น
เศษเครื่องเคลือบแตกแทรกอยู่ตามพื้นดินรอบ ๆ
เตากันก็มี

4) เยี่ยมสตูดิโอ

ชมกระบวนการผลิต

ที่บ้านพ่อทันและวัดแม่ห่างยังผลิตงานเครื่องปั้นเครื่องเคลือบกันอยู่ ตามไปดูว่าเขาเตรียมดินกันแบบไหน ปั้น เผา เขียนลาย และเผาเคลือบกันอย่างไร กว่าจะออกมาเป็นชิ้นงานสวย ๆ สักชิ้นหนึ่ง

5) เวิร์คช็อปเขียนลายเวียงกาหลง

คงจะดีหากเรามีเครื่องเคลือบที่ลวดลายบนชิ้นงานเป็นฝีมือวาดของเราเอง ลองมาทำเวิร์คช็อปทำความรู้จักลวดลายต่าง ๆ ของเวียงกาหลง จากนั้นก็ลงมือบรรเลงลวดลายจากฝีมือของเราเองเลย

6) ชมเกลเลอรีและช้อปปิ้งเครื่องปั้นเครื่องเคลือบเวียงกาหลง

รู้ประวัติศาสตร์ของเวียงกาหลง เห็นความงาม เห็นกระบวนการผลิต เห็นคุณค่าของเครื่องปั้นเครื่องเคลือบเวียงกาหลงแล้ว ก็คงอดใจไม่ได้ที่จะต้องซื้อหาไปเป็นของขวัญ เป็นของที่ระลึกของฝากที่ทั้งงดงาม มีคุณค่า และมีประโยชน์ใช้สอยกัน แถมยังเป็นการช่วยสืบสานภูมิปัญญาและรูปแบบศิลปงานหัตถศิลป์ของท้องถิ่นไว้ด้วย

ทะเลาะเลี้ยว เที่ยวรอบ ๆ เวียงกาหลง

ไปแอว
กันค่า...

ตลาดสด
หนองบัว
แม่ชะจาน

ดอกนางแล

ปลาฮ้างแห้ง

มาเที่ยวเวียงกาหลง ก็คงพลาดไม่ได้
ที่จะมาชิมซบบรรยากาศความเก่าคลาสสิค
วินเทจของวิถีชีวิตคนแม่ชะจาน มาที่
ตลาดสดหนองบัวในยามเช้าก็จะได้สัมผัส
กับข้าวของบ้าน ๆ ที่คนที่นี่กินและใช้
ในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นปลาฮ้างแห้ง
ใบเมี่ยงที่ไม่น่าเชื่อว่ายังมีคนกิน พืชผัก
ตามฤดูกาลที่คนต่างถิ่นไม่รู้จัก
และอื่น ๆ อีกมากมาย
เรียกได้ว่าเป็นพิพิธภัณฑ์
วิถีชีวิตที่ยังมีลมหายใจ
กันเลยทีเดียว

กองทัพเที่ยว ต้องเดินด้วยท้อง

เริ่มต้นเช้าวันใหม่ด้วย
“กาแฟหนาน” แม่ชะจาน
เจ้าเก่าแก่หน้าตลาดหนองบัว
ไข่วอก ขนมปังปิ้งหลากไส้
หลายทือปิ้ง กาแฟโบราณ
โอเลี้ยง ชาร้อน ชานม นม
และอีกหลากหลายเมนู
ที่คนวัยเก๋าคุ่นเคย แต่ก็ยัง
อร่อยถูกปากมาจนถึงคนรุ่นใหม่
เติมพลังงานก่อนออกไปตะลุย
เที่ยวให้สนุกสนานกันทั้งวันนะจ๊ะ

ยามเย็นค้าลงก็หาร้านจตลาลำลำ ลาบเมือง
หลากหลายสไตล์ หอมกลิ่นสมุนไพรหลากหลายชนิด
แฉะ ๆ สามแยกแม่ชะจานมีร้านอร่อยให้เลือกนั่ง
หลายร้านอยู่นะ

เที่ยงชวนแวะ “บ้านปลายนา”
ที่อาหารของเขาสวยงามทุกจาน
เพราะถูกตกแต่งด้วยดอกไม้หลากสี
ที่ร้านปลูกเอง นอกจากสวยแล้วยังอร่อย
และมีประโยชน์มาก ๆ ด้วยนะเออ

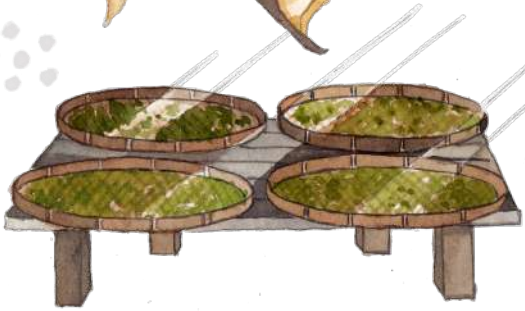

บ่าย ๆ แวะคาเฟ่หาเครื่องดื่มเย็น ๆ เติมพลัง
มีมากมายหลายร้าน แต่ที่ร้าน “Analog House”
คนรุ่นใหม่มักกลับมาอยู่บ้าน เปิดร้านกาแฟนั่ง
ให้คนในพื้นที่และนักท่องเที่ยว ได้มีที่ ๆ มานั่ง
พักผ่อนหย่อนอารมณ์ไปกับเครื่องดื่มดี ๆ สดชื่น ๆ

ชาหวาน

รสชาติแห่งชีวิต

แบบชาวเวียงกาหลง

ชาหวานอันเลื่องชื่อของเวียงกาหลง นั้นทำมาจากยอดอ่อนของต้น มะกกล้าเครือ หรือมะกกล้าตาหนู คนทั่วไปรับรู้ว่ามีรสสีดำแดงนั้น เป็นพิษ จนไม่คิดว่าส่วนอื่นๆ จะกินไม่ได้ แต่จริงๆ แล้วเป็น สมุนไพรที่ใช้ได้แทบทุกส่วนทั้งใบ เถา และราก กระทั่งเมล็ดเอง ที่เป็นพิษ ก็ยังสามารถใช้เป็นยา สำหรับใช้ภายนอกได้

โดยชาหวานเวียงกาหลงใช้ยอดอ่อนของมะกกล้าเครือ มาทำชา ใบมีสรรพคุณมากมายไม่ว่าจะเป็น มีรสหวาน ชุ่มคอ แก้อ่อนในกระหายน้ำ แก้อึดคอ แก้อลดลมอึกเสบ แก้อดับอึกเสบ กระตุ้นน้ำลาย ขับปัสสาวะ แก้อปวดบวม ตามข้อ ฯลฯ ยอดอ่อนยังสามารถนำมาทำอาหารได้ หลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นทำไข่เจียวหรือซุบแบ่งทอด

มาเที่ยวเวียงกาหลงต้องหาเวลาว่างมาเรียนรู้การทำชาหวาน ที่วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปองศา (โทร.0871787485) มาลองเก็บใบมะกกล้ามาทำชา มาลองนวดชา ชิมชาหวาน ๆ หิวก็จัดมื้อหนักไข่เจียวใบชาหวานที่เสิร์ฟมาพร้อมสำหรับ อาหารเหนือสไตล์ชาวเวียงกาหลงก็ได้นะ

แช่น้ำพุร้อน ให้ผ่อนคลาย

โอ้ว ป่อน้ำมันช่างพวยพุ่ง
ดูต้น ไม่เกรงใจใคร!!!

น้ำพุร้อนธรรมชาติ
อ.เวียงป่าเป้า

ถ้าดินที่ใช้ทำเครื่องเคลือบเวียงกาหลง
เป็นดินภูเขาไฟ การที่แม่ชะจานจะมีป่อน้ำพุร้อน
ก็คงไม่ใช่เรื่องแปลก ดินก็ทำเครื่องเคลือบสวย
น้ำพุร้อนก็ดีต่อสุขภาพ เป็น Wellness Tourism
ฉบับเวียงป่าเป้าเลยนะ มาเที่ยวกัน...

มาทำไข่ต้มน้ำแร่กันครับ
นอกจากอร่อยแล้ว ยังสนุกด้วย

น้ำก็ร้อนดี แคมแช่ทำพริ้วด้วยนะคะ
ขับรถมานาน ๆ แวะแช่เพียงครึ่งก็ผ่อนคลาย
ยังไ้ช่วยกันรักษาความสะอาดด้วยนะ

เลี้ยวลาด เลาะรอบเวียงเก่า

ชุมชนรอบ ๆ ตีนดอยที่เป็นเวียงเก่า นั้น
เป็นชุมชนที่ยังคงวิถีแบบคนชนบทล้านนา
หลังบ้านเป็นสวน หน้าบ้านติดถนน
ปลูกดอกไม้และพืชผักหน้าบ้าน
อย่างน่ารัก บ้างมีโถ๊ะเล็ก ๆ ตั้งอยู่
หน้าบ้าน พืชผลทางการเกษตรที่ได้จาก
ในสวนนำมาวางขายแลกเปลี่ยนกัน
หยิบไปก่อนเอาเงินมาให้ที่หลังก็ยังได้!!!

ด้วยเป็นชุมชนศิลปินช่างทำเครื่องเคลือบ
จึงมีจุดที่ต้องหยุดลงไปเช็คอินถ่ายรูป
กับแลนด์มาร์คแท้ ๆ งาม ๆ อย่างที่
หน้าวัดทุ่งม่าน หรือที่หน้าบ้านของ
พ่อครูศรี ลีมนेत्र ที่ประดับประดาไปด้วย
งานเครื่องเคลือบเวียงกาหลงอย่างงดงาม
ถนนเส้นนี้จึงน่านำจักรยานมาปั่นชม
ชุมชนเป็นอย่างยิ่งเลยละ

วัดพระเจ้าหลวง (ม่อนพระเจ้าหลาย)
นอกจากบนยอดเขาจะเป็นจุดชมวิว
ที่คนนิยมขึ้นไปชมทัศนียภาพ
และภูมิประเทศของพื้นที่แถบนี้แล้ว
ที่นี่ยังที่เป็นประดิษฐานขององค์พระธาตุ
เจดีย์ “พระธาตุม่อนพระเจ้าหลาย”
ที่เป็นศาสนาสถานที่เก่าแก่และสำคัญ
นักประวัติศาสตร์เชื่อว่ามีความเชื่อมโยง
กับชุมชนโบราณเวียงกาหลงในอดีต
ขึ้นไปกราบพระ ชมเมือง แล้วลอง
ต่อจิ๊กซอว์ทางประวัติศาสตร์กันนะ

หลองข้าวตะวาโฮมสเตย์
ชิมซบบรรยากาศความเป็นล้านนา
แบบคลาสสิกให้เต็มอ้อม ก็ไม่ควรพลาด
ที่จะมาพัก ที่นี้เขายก “หลองข้าว”
หรือยุ้งข้าวล้านนามาตัดแปลงเป็นที่พัก
นอกจากนี้ที่นี่ยังเป็นพิพิธภัณฑ์ย่อม ๆ
ที่มีของเก่าของวินเทจที่เป็นของสะสม
ของเจ้าบ้านจัดแสดงให้ชมอย่างจุใจเลย
(โทร.0875796866)

พระยอดขุนพลที่ถูกค้นพบในกรุเวียงกาหลง
อันเป็นที่มาของการสร้างวัดพระยอดขุนพล
อันสวยงามที่แนะนำให้ไปชมกัน

แผนที่ท่องเที่ยวเวียงกาหลง

แม่ชะจาน เวียงป่าเป้า เชียงราย

ม่อนพระเจ้าหลาย 7

8

9

สถานีขนส่ง
ผู้โดยสาร
แม่ชะจาน

มาจากเชียงใหม่ >>>

(11)
ร้านอาหารฟลางหนาน
และตลาดสดหนองบัว
แม่ชะจาน

(10) หล่องข้าวตะวา
โฮมสเตย์

10

11

13

(8) น้ำพุร้อน
แม่ชะจาน

(12) บ้านปลายนา

(13)
ร้านลาบ
สามแยก
แม่ชะจาน

12

1

6

(1) เมืองโบราณเวียงกาหลง และพิพิธภัณฑ์ฯ

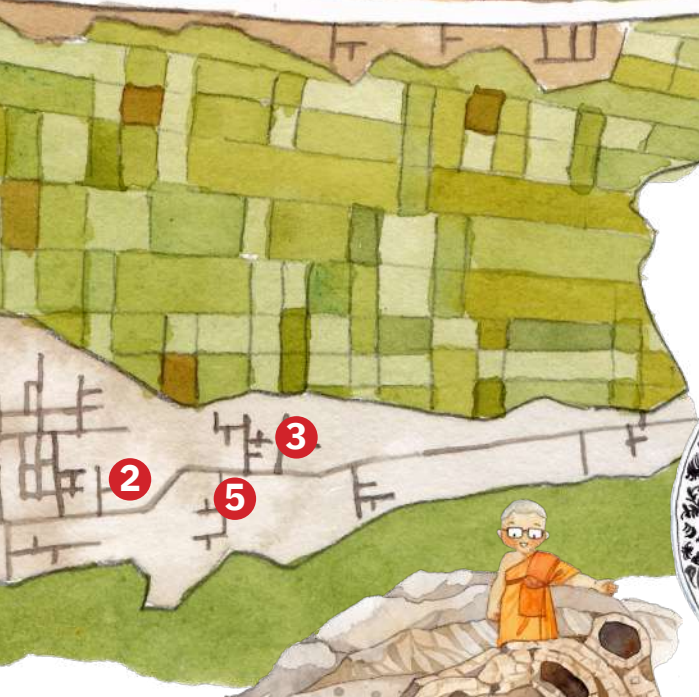

(6) ชาหวานกลุ่มแปรรูปองคันทนา

4

(4) สตูดิโอและโชว์รูม เครื่องปั้นเครื่องเคลือบ เวียงกาหลง โดยวัดแม่हां

2

5

3

(2) เตาโบราณ
พ้อฮุยทา ถาดฮุย

« มาจากเชียงราย

(3) สตูดิโอเครื่องเคลือบเวียงกาหลง โดย พ่อตัน อธิจิตตั้ง

(5) แลนด์มาร์กวัดทุ่งมัน

**สอบถามข้อมูลท่องเที่ยว
เชียงราย เพิ่มเติมได้ที่**

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
ททท.สำนักงานเชียงราย
FB: fb.com/tatchiangrai
Tel. : 053 744674-5

ภาพประกอบโดย จุฑามาศ ประมูลมาก

REGIONAL
SCIENCE
PARK

NORTHERN
SCIENCE
PARK

amazing
THAILAND

